

POJAĆ (583) *vb pf*

W inf, praet, con i part o jasne; w fut i imp pó- (6) *KochDz, WyprPl, SarnStat* (4), *po-* (3) *OpecŻyw, MurzNT, Mącz.*

inf pojąć (195). ◇ *fut* 1 *sg* pójmę (5). ◇ 2 *sg* pójmiesz (10). ◇ 3 *sg* pójmie (40). ◇ 1 *pl* pojmiem (1) *MurzNT*, pójmi(e)my (1) *LubPs*. ◇ 3 *pl* pójmą (3). ◇ *praet* 1 *sg m* pojąłem, -m pojął (12). ◇ 2 *sg m* pojąłeś, -ś, -eś pojął (7). ◇ 3 *sg m* pojął (149), jest pojął (1) *LibMal. f* pojęła (5). *n* pojęło (4). ◇ 2 *pl m pers* -ście pojęli (1). ◇ 3 *pl m pers* pojęli (9). ◇ *plusq* 3 *sg m* był pojął (18), pojął był (9); był pojął *LibLeg, LibMal, RejKup, KromRozm II, GliczKsiqż, Mącz, BudNT, StryjKron, WujNT* (2); pojął był *RejZwierc* (2), *CzechRozm*; był pojął : pojął był *Leop* (1:1), *BibRadz* (1:1), *BielKron* (5:3), *BudBib* (1:1). *f* była pojęła (1). ◇ 3 *pl m pers* pojęli byli (2). ◇ *imp* 2 *sg* pójmi (13). ◇ 3 *sg* niechaj, niech pójmie (7). ◇ 2 *pl* pójmicie (2). ◇ *con* 1 *sg m* pojąłbych, bych pojął (3) *OpecŻyw, BielSat, BielRozm, pojąłbym* (1) *CiekPotr*. ◇ 2 *sg m* byś pojął (4) *Mącz* (2), *PaprPan, CiekPotr, by* pojął (3) *GliczKsiqż* (2), *HistRzym. f* byś pojęła (1), *by* pojęła (1) *HistRzym* (1:1). ◇ 3 *sg m* pojąłby, *by* pojął (36). *f* *by* pojęła (4). ◇ 1 *pl m pers* bychmy pojęli (1) *RejPosWiecz*², *bysmy* pojęli (1) *LatHar*. ◇ 2 *pl m pers* byście pojęli (1). ◇ 3 *pl m pers* *by* pojęli (1). ◇ *con praet* 3 *sg m* *by* był pojął (1), *bodaj* był pojął (1). ◇ *part praet act* pojąwszy (29).

Sł stp notuje, Cn s.v. uprzqść, Linde XVI – XVIII w.

1. *Schwycić, złapać; ująć rękę; apprehendere HistAl, PolAnt; adsumere PolAnt; arripere, concipere Mącz [kogo, co]* (10) : Ale Ządółcz poiąwłszy go/ jmie mu mowicz *ForCnR* B4v; Alberte póymi koniá. Bądźze łáfkaw bráćie. (-) Bodayze Wáłzność zdrów był/ łáfkawy Práracie [!]. (-) Coć fie widzi Alberte dobrzechwá kupiá *WyprPl* B4v.

pojąć za co (4): Zathem lichtarzem [...] na thegołz wyerchowłkiego vderzel, y dobyezawłchigo za łtolem za wloffigo iefth poyall y wloczil po yzbye *LibMal* 1545/102v. *Cf Zwrot.*

Zwrot: »pojąć za rękę« (3): *HistAl* L7; A on poiąwłszy za rękę tegoto nie widomego [*adsumens manum caeci*] wywiódlł go precz *MurzNT* Mar 8/23; *HistRzym* 21.

Przen (3) :

Fraza: »oko nie może pojąć« = *nie można nasycić się widokiem* (1): Włzytkić rzeczy łá trudnieyfze niż ie człowiek wymowić może/ thák iż oko widząc ie/ nie może ich poiąć [*non satiatur oculus videndo*] *BibRadz Eccle* 1/8.

Zwroty: »pojąć za prawicę« (1): TAK mowi Iehowa pomázańcowi fwe^{mv}/ Korełzowi/ ktorego pojąłem zá prawicę [*cuus apprehendi in dextram*]/ ábych położył przed obliczem iego narody *BudBib Is* 45/1.

»pojąć przyczynę« = *wykorzystać dogodną sposobność, okoliczność* (1): *Arripere* occasionem recuperandi, Poyać álbo wziąć przyczynę/ przyść ku fwemu. *Mącz* 346b.

a. *Otrzymać* (1) : *Vadimonium concipere, Formę/ minutę álbo kopiá zapifu základnego pojąć* wedle którey fie yeden zápíłác ma. *Mącz* 476a.

2. *Wziąć z sobą, przyprowadzić, zaprowadzić dokądś; adsumere (assumere) PolAnt, Vulg; admovere, ducere Vulg [kogo, co]* (30) : Przeto wezwáwłfy Pilát k łobie niektóry flugi żydowłkié ij kázál ijm rzekátz: Poymicie tego Iezufa [...] a zewlekłwłfy wwiążciéż go v flupa ij fkarzcież go dobrze *OpecŻyw*

124v; Leć on wypędziwłszy wżyftki/ poiął oica dżięćicia one⁸⁰ i matkę i ty ktorzy zniem byli/ I wnidzie tam kędy dżięćię leżało *MurzNT Mar 5/40*; I s ftałosię [!] [...] że on poiąwłszy Piotra i Iána i Iakuba/ wżedł na gorę modlicię [!] *MurzNT Luc 9/28*; Y poiąwłszy go [*Pawła*]/ wiedli go do fwego kollegiom [*apprehentum eum ad Areopagum duxerunt*] *Leop Act 17/19, Mar 5/40*; *Goski A6*; *BielKron 13, 116*; *HistRzym 26*.

pojąć do kogo (1): Poięli go potym do Albánufá Hetmaná Cefarfkiego/ ná wieczęrzą *BielKron 230*.

pojąć dokąd (4): Bacząc pánowie iż wdzyęcżnym gościem Gwilelm v krolewny/ poięli go ná zamek/ y chćieli oddać w małżeńftwo s krolewną *BielKron 381, 109v*; Ale on miełczżánin poiął go do fwego domu ze wżyftką czeládzia iego. *HistRzym 34v, 17v*.

pojąć skąd (1): ktora poiąwłszy s łobą drugie dzyeweczki z namiotow nieprzyiacielłkich/ vprosiła fie v ftróżow áby ią puścili vmyć fie do rzeki. *BielKron 106*.

Zwroty: »pojąć za rękę« (1): Wylzedłszy tedy Cefarz z páluca/ á vyrżawłszy Iowinianá/ poiął go z łobą zá rękę/ y kazał iemu podla fiebie ftać *HistRzym 46v*.

»pojąć ku sobie« (1): Piotr poiąwłszy go [*Jezusa*] ku łobie [*assumens eum*] poczał j gromić *MurzNT Mar 8/32*.

»pojąć z sobą« = *ducere secum Vulg* [szyk zmienny] (13): A takóž ftedł zafie w wiétnicę/ poiąwłfy z łobą milégo Iezu Kryfta/ ktorégo był wywioldł żydom przed wiétnicę *OpecŻyw 130*; Miły towarzyfzu poymi s łobą niektore dobre ludzi/ a ijdź przed pana *ForCnR B4v*; *MurzOrt Bv* [2 r.], B2; *Leop Gen 22/3, 1.Mach 10/77*; *BielKron 106, 442v*; Thedy iednego dnia poiąwłszy ią z łobą przechadzał fie znią wedle Morzá *HistRzym 14v, 46v, 67v*; iż nie thylko łámi rodzicy ku chwale Bożey fzli do Ierolimy/ ále poięli s łobą dzyeciátko Pána Iezufá *RejPosWstaw* [41²]v.

Przen [w tym: *skąd dokąd (1)*] (2) :

Szereg: »wziąć (a. pobrać) i pojąć« (2): Ośmdzieśiát lat [...] Czekála śmierć/ żeby był Gąłká mówił grzeczy. Nie mogła fie doczekác/ błaznem go ták wzięła/ Y tąż drogą/ gdzie mądré záymuie/ poięła. *KochFr 131*; Bo im Pan niebo odewrze/ á k łobie ie pobierze/ y poymie z śmierci w żywot wieczny/ gdzie iuż iest przybytek przepieczny. *ArtKanc A13v*.

3. [*Schwytać, złowić* [co]: Gdy tedy wyftąpili na ziemię/ virzą a ono węglé rofpáloné leży i rybę na nich położoną i ktemu chléb/ Rzeczé im Iezul/ przynieście ryb/ ktoreście terás poięli *MurzNT Ioann 21/10.*]

4. *Wziąć, zabrać coś a. kogoś od kogoś* [kogo, co] (5) :

a. *Wziąć jako łup wojenny (1)* : A ia [...] Komu fie łofem/ ábo ná dżiale doftáne? Ten żonę Hektorowę łobie obiecuię/ [...] Antenorową drugi prágnie poiąć żonę *GórnTroas 11*.

b. *Ukraść (4)* : *ZapWar 1513 nr 2064, 1536 nr 2552*; Poiąłem nieboraká [*konia*] w polu/ nie w oborze/ Ná łące popyfkány/ ná świniem vgorze. *KlonWor 19*.

pojąć z czego (1): Iakom ya nyepoyál s-zogroda iego szpecza dropiasthego y dwu kobilv yedney wrony a drugyey rydzey *ZapWar 1536 nr 2552*.

5. *O przekazie słownym lub tekstowym: przejąć, zaczerpnąć* [co] (3) :

pojác od kogo (1): Apoštołowye też/ od ktrychelmy myeli poyác prawdziwy wykład piśmá/ y owllfem j wltny y też cíche á zwyczajne podányá/ ktrych w piśmye nyemáfz/ [...] dawno pomárli. *KromRozm II* f.

pojác z czego [= *skąd*] (2): Naprzód łtych to błędów pięcioro kacerstwo wlyfzemy i tudzielz ná nie łpiśma ś krotką odpowiedź poimie^m *MurzNT* 91; *KuczKat* 190.

6. Poślubić, wstąpić w związek małżeński (410) : A co powiedafz/ iż odlyła vrząd ziemfki rzeczy duchowne/ do duchownego práwá: bá odlyłác/ gdy kogo nágániá/ że nie iest *legitimus* ábo *legitima*; ále kto wę [!] krwi [tj. *krewnego*] łwego kogo poimie/ o to pozwu nie widzialem. *GórnRozm* D2v.

a. O mężczyźnie: ożenić się, wziąć sobie za żonę; ducere *Murm*, *Vulg*, *Mącz*, *PolAnt*, *Modrz*, *JanStat*; *accipere* *PolAnt*, *Vulg*; *uxorem accipere* *BartBydg*; *in uxorem accipere* *Miech*; *coniungere*, *in coniugem sumere*, *nubere* *Vulg*; *connubere* *HistAl*; *capere*, *desponsare* *PolAnt*; *uxorem ducere* *Mącz*; *habere in matrimonio* *Modrz*; *contrahere* *JanStat* [w tym: *kogo* (= *jakąs kobietę*) (201), *żonę*, *też drugą matkę dzieciom* (179)] (389) : *Uxorem accipere*, *poyącz* *BartBydg* 175; *Zonę* łobie z rownego łtanu poymoy. bo iesthli z wyłfzego poymiefz, pany będziefz mieć nad łobą miałto przyacioł. *BielŻyw* 18; *Vbogą* poiác lepak cieřzko iest, kto vbołthwu nieprzywył *BielŻyw* 109, 50, 117; niebyła żadna v nich wina po łmierci otcowey poiác maczoche. albo też *żonę* bratowę *MiechGlab* [88]; *LibMal* 1544/89v, 1546/114v, 1551/164; *RejKup* d4v; *MurzNT* *Mar* 12/19, 21, 22; *Tąc* kaźnyá Páweł śwyety karał Korynthczyká onego/ ktry był mácoche łwoyę *poyął* *KromRozm II* m; *Gdyby* *poyął* cnotliwá/ gładką/ á bogátá/ mogli by ná tem przełtác *GliczKsiqz* P5, C2, P4v, P7 [2 r.], P7v [3 r.], Q, Q2 [3 r.]; *GroicPorz* C4v, gg4; *Leop Deut* 25/5, 7 [2 r.], *Ruth* 4 arg, 1.*Reg* 25 arg, 2.*Esdr* 6/18 (9); *UstPraw* B4v; *BibRadz Iudic* 14/8, 1.*Par* 4/18, 2.*Esdr* 6/18, I 274; ále *Agár* łwoię miłofnicę pirwłzá *poyął*/ s kthorá miał wiele łynow *BielKron* 13v; Iestliby kto wolny z wolná dzyewką to [*cudzołóstwo*] wczynił/ ma dáć oycu iey piędzycyfát łyklow łrebrnych/ á iá chowác zá *żonę*/ áz iá komu wyda álbo łam poymie *BielKron* 44v; *Perdykás* [...] *vmyłlił* *poyác* łiołtrę *Alexándrowę Kleopátrę* *BielKron* 127, 20v, 21v, 44v [3 r.], 45, 47v (41); *Superduxit liberis novercam*, *Poyął* mácoche ná dziecy. *Mącz* 97a, 233a, 284d, 340a; *HistRzym* 5, 19, 40, 107; iż *gdyby* brát ktry sřzedł bez potomłtwá/ tedy drugi brát powinien iest małzonkę iego *poyác* *RejPos* 230; *Drugi* mowil *poyął*bych y *Swinię* z obory/ *Gdyby* dáłá piędzycze/ do moiey komory. *BielSat* D4 [*idem* *BielRozm*]; *WujJud* 143v [2 r.]; *Zás* wdowy y rozwiedzioney y *plugáwey* nierządnicę/ tych niepoymie/ lecz *dziewicę* złudu łwego wezmie zá *żonę* *BudBib* *Lev* 21/14, *Gen* 25/19, I 67a marg, 1.*Par* 4/18, 2.*Esdr* 6/18, *Os* 1/3; *BudNT* *Matth* 22/24, *Mar* 6/19[18]; *CzechRozm* 151; *PaprpPan* [Hh5]v; *Czemu* one tego kto by pánnę zgwałcił/ nie *przymuřzáiá* do tego áby iá *poyął* *ModrzBaz* 100v, 53v; *StryjKron* 125 [2 r.], 462, 552, 627, 712; *ZapKościar* 1582/35v, 1585/59v; *BielRozm* 31; *ActReg* 157; *niech* brát iego poymie *żonę* iego/ y *wzbudzi* nášenie brátu łwemu. *WujNT* *Matth* 22/24, *Matth* 5/32, 19/9, *Mar* 6/17, s. 148, *Mar* 12/21 (9); *in linea recta* nie może nikt *poyác*, *ták* iżeby y *Abráám* teraz ożył, nie mógłby łie ożenić. *SarnStat* 600; *Iz* iestliby kto nieośiádłý *poyął* *dzięwkę* ktrórego *kmieciá* ośiádłego/ v niey ná ośiádłofci mieřzkác ma *SarnStat* 666, 587, 588, 631; *By* iáko łię *frymárczyć*. *poyął*by^m ia twoię, *Ty*byś też *poyął* moię. *CiekPotr* 6, 26, 27.

pojać u kogo (5): Gdy lożny poymie dziewczkę v kmieciá ofiadłego dziedziczkę tedy ten lożny ma być dziedzicem *UstPraw* B4v; Potomek tego Stániłłáwá [...] pojał Sioftrę v Wafilá Wielkiego Xiędza Mołkiewłkiego *StryjKron* 395, 90, 547. Cf »pojać żonę«.

pojać z czym (5): Poyąłes myę s pyenyądzmi wyelkyemi/ nye godzyenes myę był/ danoć po mnie dołić/ wzyąłes czegos nye myał *GliczKsiąż* Qv; *BielKron* 100v; Potym lie był ożenił/ pojał był z imieniem nieiáką Kołnownę s Sędziszowá *RejZwierc* 274v. Cf »pojać żonę«.

Zwroty: »pojać w małżeństwo, w małżeński stan« [*szyk zmienny*] (2:1): A s tądże to ielt/ iże Oyćiec y Mátká [*errata zmienia*: Oyćiec y Syn] iedney Fámiliey mogą pojać w Małżeństwo mátkę y Corę iey drugiego rodziáu *GroicPorz* gg4; nietylko sie tá požądliwość ząbrania zá ktorą cudzołożnik żony cudzey požada/ ále też y oná/ ktorą będąc kto zięty/ požada tego áby cudzą żonę w małżeństwo pojać mogł. *KuczbKat* 350; *StryjKron* 121.

»pojać niewiastę« = *mulierem a. uxorem accipere PolAnt* [*szyk zmienny*] (3): *KuczbKat* 350; niewiáfty rozwiedzionej od mężá iey nie poymą *BudBib Lev* 21/7, *Deut* 22/14.

»pojać pannę (a. panienkę), dzieweczkę (a. dziewicę, a. dziewczkę)« [*szyk zmienny*] (10:7): a dlá tego nieielt podobno/ abych tako mlodą ij tako dółtoyną dziewicę pojał. *OpecŻyw* 5v; Monogamus, qui duxit uxorem virginem. [...] Ktory pánnę poyął. *Murm* 169; *LibMal* 1544/89v; *GliczKsiąż* Q2; *KrowObr* 226, 232; *UstPraw* B4; Poymę łobie kłwey woli vbogą dzieweczkę/ Wycwiczę iá pomyłli łobie by owieczkę. *RejFig* Dd2v; *BielKron* 44v, 220; *HistRzym* 6, 56, 57, 107; *RejPos* 343; *ActReg* 130; *Phil* Q4.

»pojać sobie« = *coniungere sibi Vulg; accipere sibi PolAnt* [*szyk zmienny*] (28): *FalZioł* V 49v, 53; *BielŻyw* 47, 166; Moy pan Crol ye⁸⁰ m yłz sdawna przyaczielem yełth C. Ianowy yełcze gdi sobye byl syoftrą ye⁸⁰ za malzonką pyerwłzą poyanl *LibLeg* 7/34v; *GliczKsiąż* P7; Przetho pojał łobie wiecey żon y nałożnic z Ierufalem *Leop* 2.Reg 5/13, *Ruth* 4 arg, 3.*Esdr* 9/36; *RejFig* Dd2v; Ten Lámech pojał łobie dwie żenie *BibRadz Gen* 4/19, *Gen* 27/46, 28 arg, *Deut* 28/30, *Iudic* 19/1, 2.*Esdr* 13/23, *Dan* 13/2; *BielKron* 92v, 154v; Tá pánná ieltci krolewná/ á ia poymę łobie onę zá żonę. *HistRzym* 5, 5, 56; *BudBib Gen* 11/29, *Os* 1/2; *PaprPan* F4; *BielSjem* 3; łkad niektorzy chćieli dowieść żeby się komu godźiło/ żonę dla cudzołóstwá opuściwłzy/ inną łobie pojać. *WujNT* 164, 725.

»pojać żonę, małżonkę« [*w tym*: u kogo (1), z czym (2); z przydawką rzeczowną (27); drugą (a. wtórą) (26), trzecią (9), dwie żenie (4), trzy żony (1), inszą (a. in(n)ą) (21), nową (1)] = *ducere uxorem Murm, Vulg, PolAnt; accipere uxorem PolAnt, Vulg; connubere uxorem HistAl; coniungere uxorem Vulg; accipere mulierem, desponsare uxorem PolAnt* [*szyk zmienny*] (174:2): *BierEz* C4v, Mv; *OpecŻyw* 5v; Trigamus, qui tertiam duxit uxorem [...]. Ktory trzecią żonę poyął. *Murm* 170, 169; *FalZioł* V 49v, 50v, 53 [2 r.], 54; *BielŻyw* 47, 50, 110; wgich zakonye bilo napiffano ze wolno poyacz ynfchá żoną themv przy kthorym pyerwłcha thak długo nyemyełchka *LibMal* 1554/190v, 1545/108; *HistAl* A3v; *MurzNT Mar* 12/20; łcyce tho ielt dar boży wielki s cnotliwą się ożenić/ s cnoty małżonkę łobye poyać. *GliczKsiąż* P7; Moim zdánim do małżeńtwá gdyby kto wmyłł wnye włtąpić/ wyelkyego á zbytnyego bogáctwá nye trzebá/ ták żeby myał z wyelkim bogáctwem y pyenyądzmi żonę poyać. *GliczKsiąż* Q, C2, D8v, O4v, P, Pv [2 r.] (12); *GroicPorz* o3v, gg4; Kxiędz żonę pánnę poymie/ á nie wdowę áni porzuconą. *KrowObr* 232, 225v, 232v, 235v; *Leop Gen* 26/34, 2.Reg 5/13, 2.*Par*

13/21, 1.*Esdr* 10/44, 3.*Esdr* 9/36 (11); *OrzList* e [2 r.]; Synom co ma oćiec dąć poiąwłzy wtora żonę. *UstPraw* B3v, B3, B3v, B4v; *RejFig* Ee3v; *BibRadz* Gen 4/19, 27/46, 28 arg, *Deut* 28/30, 2.*Esdr* 13/23; *OrzRozm* O4v; ábowim był Otho poiął druga żonę z domu Burgundiýfkich kfiążąt *BielKron* 174v; Tego cżáfu Luter żonę poiął támże mnińzkę z kłańtorá *BielKron* 203v; Poiął był Matiafz druga żonę Beatę/ krolá Sycyliýfkiego dziewkę *BielKron* 305; Napierwey Káplani v nich żony máia/ ále gdy mu vmrze/ poiąć iney nie może *BielKron* 462, 13v, 14, 14v, 15, 19v (54); Quandoquidem uxor ducenda est, Gdyżwięc álbo Poniewałz mam żonę poyąć. *Mącz* 338a; *Górndworz* Q4v, Hh4v; Ktoraby rzecz z tych dwu lepńza byłá/ iefli ieden mąż ma poiąć więcey żon/ ábo iedna żoná więcey mężow. *HistRzym* 72v; *RejPos* 18v, 157, 273; Olimpia [...] / gdy iey powiedziano o iednym dworzáninie zacnym Alexándrowym iż fie tákże z miłości á nierozmyłnie ożenił/ y z lekkiego ftanu żonę poiął/ powiedála: Iż [...] *RejZwierc* 31v, 31v marg, 273v, Bbb3; *KochMon* 20; y mąż gdy od żony odiedzie/ gdyby nań to wałze vpalenie przyfzłó/ muśiałby druga poiąć. *WujJud* 210v; *BudBib* Lev 21/13, Gen 11/29, *Deut* 22/13, Os 1/2, *Tob* 4/13; *BiałKaz* I4v; *CzechRozm* 148v; *PaprPan* F4; *StryjKron* 150, 547 [2 r.]; PRáwo iefł/ áby káplán nie mógl poiąć żony *KochFr* 119; *KochDz* 107, 108; *KochWz* 138; *BielSjem* 3; *ArtKanc* K20v; Ale áni mąż infzey żony/ áni żoná infzego mężá poiąć nie może *WujNT* 80, 22, 35, *Matth* 19/9, *Mar* 10 arg, 12/20 (25); iż oyćiec máiać fyny/ gdy po máłce ich druga żonę póymie [*ad secundas nuptias convolaverit JanStat* 558]/ nie będzie powienien [...] przerzeczoným fynom fwym cześći dziedzicznéy náznáczyc *SarnStat* 588, 588, 631 [2 r.], 1159, 1270 [2 r.]; *CiekPotr* 26.

»pojąć za żonę, za małżonkę« = *accipere uxorem, mulierem capere PolAnt* [szyk zmienny] (27:20): *LibLeg* 7/34v; *KrowObr* 226; *Leop Ruth* 4/5; *UstPraw* B4; Ełther iefł kthorá Krol poiąwłzy zá żonę wczynił Krolowá. *BibRadz* *Esth* 10/6, *Iudic* 19/1, *Dan* 13/2; Ptolomeus Fífko/ więcey beftya niż cżłowiek rzeczony/ ábowiem fioftrę fwoię poiąwłzy zá żonę/ s ktorá gdy dzyecię miał/ kazał ie iey zieść *BielKron* 128v; Potym Bolefław poiął zá małżonkę Wifefławę iedyná dziedziczkę kfiążąt Rulfkich *BielKron* 347v; Ian fyn Galeácyułow/ poiął zá małżonkę Izábellę wnuczkę Ferdynándowę krolá Neápolitańfkiego *BielKron* 417v, 16v, 21 [2 r.], 28, 40, 43 (33); Nic inego nie żádam zá to wybáwienie/ thylko iżeby mię poiął zá żonę cżáfu powolnego. *HistRzym* 5, 5 [2 r.], 76v; niewiałty choć od mężá opuńczoney/ drugiemu sie poiąć zá żonę niegodzi/ áżby mąż iey vmárł. *KuczbKat* 350, 350; Nierzádnice zá żonę y plugáwey nie poymá *BudBib* Lev 21/7.

Przen (4) : Rycerz iefłci Kryłtus. Zoná iego iefłci duńzá ktorá poiął przez krzeft. *HistRzym* 109v.

Zwoty: »pojąć sobie« (1): ále on íam iáko oblubieniec twój poymie íobie á wczyni íobie wdzyeczną oblubienicá duńzę twoię *RejPos* 44.

»pojąć żonę« (1): ZA twem długiem kazániem/ Xięże káznodzieiá/ Gody chciał mieć gofpodarz: ále go nádzieiá Omyliá: bo obiad niechciał poiąć żony [tj. nie został połączony z wieczerzá]/ Owa wieczerza przedsię/ y obiad zyedżiony. *KochFr* 120.

a) O zwierzęciu (1) : bo [*felchus*] iefł barzo moczne zwierzę y okrutne/ nie telko na infzy rodzaj: ale y na fwoy/ bo z żoná fwoię wftawno walczy/ á gdy iednę zabije, tedy druga poymie *FalZioł* IV 35c.

b. O kobiecie: wziąć za męża; *accipere Vulg* [*kogo* (= *jakiegoś mężczyznę* (10), *męża* (10))] (20) : O modlitwie blogoflawioné dziewice Marié gdy iey kázano Iozeffa poiątz. *OpecŻyw* 6 [*idem*]

OpecŻywSand R nlb 2; Gdyby miefzkáli brácia póspołu/ á ieden fnych vmárl niemáiąc dziatek/ zóná vmárlégo nie poymie infégo/ ále iá poymie brát iégo *Leop Deut 25/5*; *BielKron 318v*; iefliby vmárl mąż iey/ wyzwoloná ieft od zakonu; kogo chce niechay poymie/ tylko w Pánie Bodze. *WerKaz 284*.

Zwroty: »pojąc za małżonka, za męża« [szyk zmienny] (2:1): Tego tho Biwoiá pánná Kálsá poięła zá małżonká. *BielKron 318v, 340v*; dobrze by fie ftáło żebyś tego to rycerzá Grzegorzá walcéznego fobie zá mężá poięła *HistRzym 35v*.

»pojąc męża« [w tym: inszego (2)] = *accipere maritum, nubere Vulg* [szyk zmienny] (10): KIedy dziewitza Mariá trzinafcie lát miała tedy kfiążéta kaplańfkie iey mowili iżby mężá poięła *OpecŻyw 3, 3*; *OpecŻywSandR nlb 2*; *Leop Iudic 14/20, 1.Cor 7/36*; *HistRzym 35v, 111v*; A iáko fie tey požádac niegodzi ktora mężá infzego poięła *KuczbKat 350*; *SkarŻyw 125*; Bo iefliby po rozwodzie niewiáftá od pófłufzeńftwá mężá fwego wolna bylá/ tedyby fię iey bez wfzelákiego cudzołoftwá godziło poiąc mężá infzego. *WerKaz 284*. [Cf też a. *HistRzym 72v, WujNT 80*.]

»pojąc z miłości« (1): thá bylá poięła z miłości Zawifzę pachółka krafnego ale vbogiego. *BielKron 326*.

»pojąc sobie« [szyk zmienny] (3): *Leop Iudic 14/20*; Vczynię to dla ciebie wfzytko iedno áby [tj. abys] mię fobie poięła. *HistRzym 54v, 35v*.

7. Wykonać jakás czynność umysłową (125) :

a. Zrozumieć, poznać; *arripere BartBydg, Mącz, Cn*; *apprehendere BartBydg, PolAnt, Cn*; *capere Vulg*; *accipere, habere Mącz*; *concipere Cn (104)* : *Apprehendo, arripere, yącz, ogarnącz, poyącz BartBydg 211*; *KrowObr 223 [2 r.]*; Abráhám miał lat siedmdziefiąt/ gdy mu fię P.B. vkazał/ tym obyczáiem iáko poiąc mogł *SkarŻyw [282]*; kto może poiąc niech poymie. *WujNT 80, 80*; Niechay powie: [...] Iże ociec kazał ie oddáć do rąk twoich. Iużeś poiął? (–) poiąłem práwie, y rad fłucham. *CiekPotr 59*.

pojąc kogo (3): áboś też w.m. niechciał/ ábyfmy do końcá rozumieli/ bo ia ieden nie poiąłem w.m. *GórnDworz X2v, D7v*; Ludzie fzaleni nie poymą go [*Pana*]/ á ludzie złościwi nigdy go nie vyrzą. *BudBib Eccli 15/7*.

pojąc co (80): *KłosAlg A4v*; Człowiek iaki ieft fprzyrodzenia fwe^{go}/ nie może tych rzeczy poiąc/ ktoré fą ducha Bożego. *MurzHist R2*; *KromRozm III B6v, C*; Co iżby rodzicy lepyey poyęli/ nádkniem tu rzecz tę podobyeńftwem yednym. *GliczKsiąż M8v, B8v, G, K4v, L2v, N3v*; *GroicPorz bb*; Nie wfzyfcy mogą poiąc tey mowy/ ále tylko ci/ ktorým ieft dano. *KrowObr 222v*; Tych złych ludzi náuká y kácerftwo głupie [...] náłázło fobie godne żaki/ ty kthorzy nic lepfzego/ áni wyfzłego poiąc nád to oni niemogli *OrzList f*; *BibRadz *4*; A gdy widzyał lud prófny/ ktorzy iégo náuki poiąc nie mogli/ wrocił fie do Ieruzálem *BielKron 141v*; *KochSat [C2]*; *KwiatKsiąż D3, F3*; *Mącz 42c, 346b [2 r.]*; bowiém onych trudnych á fkrytych rzeczy/ których rozumem fięgamy/ nie może prófny á niećwiczoney náukámi człowiek łatwie poiąc. *OrzQuin Aa2*; *SarnUzn Bv*; *SienLek Vuu3*; káždy go zrozumie/ bo piękne fłow wfádzienie/ łatwie poiąc *GórnDworz F8v, F4, F8v*; *RejPosWiecz² 91*; *RejPosWiecz³ 98*; Ale tho łączniey poymiefz gdy niżey naydziefz náukę o dwu Adámiech/ w iednym człowiecze odrodzonym. *GrzegŚm 19*; *KuczbKat 1, 15, 125, 145, 400*; *CzechRozm A4v, 2v, 150, 185v, 216v, 223, 237*; *KarnNap D3*; Kto twóy/ niesmiertelny boże/ Gniéw ftráfzliwy poiąc może?

Kto w boiaźni twéy żyć vmié/ ten/ co twóy gniéw iest/ rozumié. *KochPs* 137, 202; *SkarŻyw* A3, 121; *CzechEp* 68 [2 r.], 327; *KochFrag* 28; *OrzJan* 9; *LatHar* 586, 595; gdyż y ná on czás wiele vczniow Páńfkich/ ktorzy y cudá iego widáli/ y náuki słucháli/ przecię się oto goršzyli/ y Páná opuścili: iż ták wielkíeý táiemnice poiąć nie mogli. *WujNT* 333, *przedm* 17, *Matth* 9/12, s. 237; *JanNKar* H4; Bo y tu poiąć cáłéy rzeczy trudno, y ku pámiéci, y ku wyrozumieniu iéšce trudniéy iest. *SarnStat* *6, 147; Rzeczy tych ná ktore pátrzym náтуры nie znamy/ y łámi się nie znamy: á iáko Božkie rzeczy poiąć možem? *SkarKaz* 277a, 636a; *KlonWor* 1. Cf *pojąć co przez co; co o czym; co na czym; Ze zdaniem dopełnieniowym*; »w myśl swoję pojąć«, »rozumem pojąć«.

pojąć co przez co (1): zwłázcžá my ludzie ciáłem obłóženi/ ktorzy rzeczy duchowne y niewidome wnet wzápomnienie puścím: á poiąć ich iedno przez zmysły ciélełne niemožem: y po widomych á ciélełnych/ niewidomych się y nie ciélełnych dopytawamy. *SkarŻyw* 301.

pojąć co o czym (1): Ego admiratione quadam virtutis eius ille vicissim opinione fortasse nonnulla quam de moribus meis habebat me dilexit, Ia dla śpodźiewienia ośbliwey cnoty yego/ ón zás dla mnimánia śnadź nieyákiego/ któréłto o obyczáyách/ y záchowáníu moyim był poyáł vprzeymie mie miłował. *Mącz* 493c.

pojąć co na czym [= *na podstawie czego*] (1): poštáwiłem przed nimi Króla/ Kápłaná/ Ołtarz/ rzeczy widomé/ ážeby tym łatwiéy/ ná tych rzeczách widomych/ Exekucyá widomie położóná/ poiąć byli mogli. *OrzQuin* I3.

pojąć z czego (12): Co wślytko y lepyey poyáć y v siebye vwáżyć možem s thego przykłádu ktory ku tey náuce przydknyem á przyłóžem. *GliczKsiąż* N3v, G, K4v; *LubPs* N6v *marg*; Wáł znofić/ przekop równáć/ tłuc taranem muri/ Možnali rzecz i ziemiá/ macáć śpodkiem dziuri. Co trudno człowiek poiąć ma zproštey rozmowy/ Mułi tam przy tim łám być/ i nástawić głowy. *KochSat* [C2]; *Arripere legem ex natura*, Zakón z náaturi poyáć. *Mącz* 346b; *SkarŻyw* 121; *OrzJan* 76; *JanNKar* H4; *SarnStat* 147. Cf »sobie do głowy pojąć«, »w myśl swoję pojąć«.

pojąć skąd (4): Bowiem tu práwye śtąd káždy poiąć može/ że y śwýéci ludzie pod czás nie łá dołkonáli w śtháłófcyach swoich *LubPs* Hv; *SienLek* Vuu3; *KuczbKat* 100; *RejPosRozpr* c.

Ze zdaniem dopełnieniowym [*w tym z zapowiednikiem: to* (8), *ono*; *zaimek pytajny* (5), *iż*, *że* (4), *zaimek wzglédny* (2), *aby*, *žeby* 'že' (2)] (13): *LubPs* Hv; *KwiatKsiąż* Lv; *SarnUzn* Ev; *GórnDworz* M7v, P2v; *KuczbKat* 100; Przetož y ono śtąd poiąć možemy/ że ślužebność Kofcielna/ áczkolwiek przez ludzi bywa śpráwówáná/ wśzákže nie iest wynalákiem ludzkim. *RejPosRozpr* c; *CzechRozm* 200v, 231; przeto iż tám S. oycowie zá/ powodem Leoná Papiežá dwie náaturze w Chryštúšie rozne y rozdzielne wyználi: nie mogli tego poiąć co perfoná á co náturá. *SkarJedn* 305; *CzechEp* 105, 210; to wáłžéy K.M. odniółł: z czego wáłzá K.M. dobrze poiąć može/ czego się ón iéšce śpodźiewá/ co myśli. *OrzJan* 76.

W połączeniu szeregowym (1): ále tego tylko žeby on Iezus był tym Mefyážem/ ábo Chrištufem/ tego poiąć nie mogli: temu wierzyć nie chcieli: te⁸⁰ o nim nie rozumieli: iż [...] *CzechEp* 210.

W charakterystycznych połączeniach: pojąć bez trudności, dobrze (lepiej) (7), *doskonale, łacno (łacniej)* (4), *łatwie (łatwiej)* (3), *nigdy, prędzej, rychlej* (2), *śnadniej, trudno, zaraz* (2), *žadną miarą*.

Zwroty: »[z czego] sobie do głowy pojąć« (1): bo rozumiem że iáko z pierwízey fábuły/ sílá łobie káždy do głowy poiąc może/ ták y z tey o którą profzę. *GórnRozm* N3.

»w myśl swoją pojąć [co z czego]« (1): A w myśl fwoię niepoiął rzeczy ták niemáley/ Z słów moich vfráfony *GosłCast* 50.

»rozumem (a. wyrozumieniem), myślą pojąć« [*w tym: co* (4)] (4:1): Abowiem gdyż łamego dobra cnoty/ y oblicza poczćiwości/ niebiegli w rzeczach rozumem łwym poiąc ani ogarnąć niemogą *KwiatKsiąż* B2; *Depingere cogitatione*, ná vmysł wziąć/ myślą poyąć. *Mącz* 300b, 306c; *SarnUzn* Ev; *LatHar* 448.

Szeregi: »nie pojąć ani domyślać się« (1): Bo Piłmo S. [...] poczyna to nam oznáymiác/ co w oney niedostępney światłości [...] ieft zákryto: á czego rozum ludzki/ nierzkąc poiąc/ ále áni domyślać się niemoże. *KuczbKat* 15.

»nic pojąć ani się nauczyć« (1): iż gdy łie częłto z náuczycyelámi frymárczą/ nic poyąć áni łie náuczyć nye mogą. *GliczKsiąż* L2v.

»obaczyć i pojąć« (1): Te flowá Attálułowe gdy Alexánder obaczył y poyął/ wnet rzekł yemu *GliczKsiąż* B8v.

»(nie moc) pojąć ani (i, [a]) ogarnąć (a. [ogarniác])« (2): *KwiatKsiąż* B2; *KarnNap* D3; [Poymi ty á ogárníáy wiárą onę wewnętrzną łáłkę/ ktoręc wyświácza słowo Boże *WujPosN* 1584 II 36 (*Linde*)].

»(nie moc) pojąć i (ani) pamiętać« (3): A nápiłálem krótko/ przodkiem áby káždy rychléy mógl poiąc/ y łácniey pámiętác *GrzepGeom* B2v; *CzechRozm* A4v, 200v.

»(nie) pojąć i (a, abo, ani) (z)rozumieć (a. wyrozumieć)« [*szyk* 12:2] (14): Ten łkład á przyłtołowányá wyrozumenyeny/ s thych flow rozumyec á poyąć káždy może/ gdy yedno ye łoby rozbyerác á rołtrzáłác bedzye. *GliczKsiąż* K4v; *KwiatKsiąż* Lv; *Caussam aliquam accipere*, Poyąć á wyrozumieć którą rzecz. *Mącz* 42c, 346b; *GórnDworz* F8v; A włzákze iżbychmy rzecz tę náłzę łácniey poięli y zrozumieli/ naprzod to obaczmy/ co to ieft Kryłtus. *RejPosWiecz*² 91; *CzechRozm* 2v, 150, 185v, 216v, 223, 231; *CzechEp* 105; *WujNT przedm* 17. [*Ponadto w połączeniu szeregowym* 1 r.]

W przén (12) : iż on przez Wiáry náukę y przez dar łáłki/ tego dołtác ma/ áby od zakáłu y łmrodliwóści grzechow był wyzwolon/ y łmák dobrych vczynkow poiął *KuczbKat* 145.

W połączeniach szeregowych (2): Wyłłuchay mię Pánie/ [...] y przez włzelkie łnše rzeczy/ ktorých oko nie widziało/ vcho nie łyłzáló/ y łerce ludzkie ich nie poięło. *LatHar* 586, 599.

Frazy: »(żaden) rozum (ludzki a. człowieczy) pojąć (nie) może; promieniem rozumu pojąć nie moc« [*szyk zmienny*] (7;1): rozum człowyeczy [...] nyemoże łám z łyebye [...] żadney rzeczy łftnołci/ áni przyczyn/ przez ktore pewne á nye omyłne poznánye rzeczy káżdey bywa/ poyąć: ále przez znáki z podányá łmyłłow *KromRozm III* B6v; *GórnDworz* P2v; włzákze nie rowno wietłza częłc ieft takowych rzeczj/ ktorých promieniem rozumu przyrodzonego poiąc nigdy niemogł *KuczbKat* 1, 15; *KarnNap* D3; Coś ták miłternie łpráwił/ wieczny mój boże/ Ze tego żaden rozum poiąc nie może. *KochPs* 202; *KochFrag* 23; A k temu iż rzeczy łą wyłłze/ niłzi rozum poiąc y ięzyk wymowić może: muł wielkołc ich w łkápnych słowach pogrzebác *SkarKaz* 122a.

»serce (ludzkie nie) pojęło« (3): A ich władania/ ich wyfady/ pánie/ Smiech tylko ludzki w mieście twym zoftanie. Ale niżli to ferce mé pojęło/ Siła trofkánia/ síła myśli wzięło. *KochPs* 108; *LatHar* 586, 599.

Przen (1) :

Ze zdaniem dopełnieniowym (1): boć then świat kwápi fie á kwápi przeminąc/ á nie może thego pojąc áby mógł znośić przyłfle rzeczy/ kthore íą obiecáne ísprawiedliwym *Leop* 4.*Esdr* 4/27.

b. *Nauczyć się czegoś; accipere PolAnt* [w tym: *co* (6)] (8) : Owa iáko w inych rzemieśłach/ ktho fie chce vczyć/ thák y w cnotach/ kto ie ma ftátecznie pojąc/ miłtrzá mu potrzebá *GórnDworz* Ff2v.

pojąc od kogo (1): prósiemy was/ y nápominamy w Pánu Iefuście/ iákosćie poięli od nas iáko maćie chodzić/ y podobać fię Bogu/ ták byście y chodzili/ ábyście obfitowáli więcey. *BudNT* 1.*Thess* 4/1.

pojąc z czego (żywoťne) (1): Páiąk vczy przáść rodząc z siebie włokno/ Z niego pojął knap ofnowę ná fukno *KlonFlis* E3v.

pojąc skąd (1): ták też potrzebá/ áby ci ktorzy po Krzćie duchowny żywoť wieśc poczynáią czyiey wierze y mądrości poleceni byli/ íkądby przykazánie Chrześcijánłkiey poboźności pojąc/ y we włyftkim nabożeńłwie wpráwieni być [...] mogli *KuczKat* 130.

Ze zdaniem dopełnieniowym [w tym z *zapowiednikiem: to* (2); *zaimek pytajny* (3), *zaimek względy* (2)] (5): *GliczKsiąż* I5v; *Indocilis*, *Twárdego* rozumu/ nie ták łátwie poymie czego go vczą. *Mącz* 93b, 441b; *BudNT* 1.*Thess* 4/1; *Iufzci* przednieyśze w ízkołách mieyśce gotuiemy/ W net poymieśz w czym my teraz dłuĝo prácuiey *SkorWinsz* A3v.

Szereg: »nie rozumieć ani pojąc« (1): *Iż* tedi dzyecyę we dwu álbo we trzech we czterzech/ w pyáci lecyech/ nye może nic rozumyeć/ áni tego poyác/ częgoby ono kto vczył *GliczKsiąż* I5v.

c. *Zapamiętać, objąć pamięć* [w tym: *co* (3)] (4) : A iżbyś porządek tego, o czym tu piźemy dobrze wyrozumiał/ ták kroćiuchno poymi. W tym pińaniu Pokázuie fię wedle prawdziwego od Bogá podánego pińmá fundáment wiáry Apołtołłkiey *GrzegRóżn* A2v; Ty tedy [*księgi*] (poniewáłz náłzá pamięć niemoże włyftkich rzeczy pojąc/ á máło ich ktore może zatrzymáć [...]) miáłto wtorey pamięcy iżeby były miany y dobrze zachowany kaźdemu rádżę. *KwiatKsiąż* Hv.

Zwroty: »w myśl pojąc« (1): To w myśl pojąc ftátecznie: nie lámému łobie/ Człowiek fie ná świat rodzi: w niefortunnéy dobie. Ale żeby on drugim/ álbo drugi z niego Zył *GosłCast* 43.

»pojąc w uszy« (1): Słuchayćieź z pilnośćią powieści moiey/ á to co mowię poymicie w wśzy wálze [*audite audiendo sermonem meum, et narrationem meam in auribus vestris*]. *BibRadz* *Iob* 13/17.

d. *W zwrotach* (9) :

»mniemanie pojąc [o kim]« (1): A Gdyź o nas ítany Koronné mniémánié to poięli/ że [...] *SarnStat* 64.

»naukę pojąc« [w tym: *z czego* (2); *o zwierzęciu* (1)] = *nauczyć się* (3): *KIernoz* abo *Wieprz* nie trzebiony/ po grecku zowie fie iakoby okropny/ abowiem íełt gniewliwe zwierzę á ízalone ták iż żadney nauki niemoże pojąc iako piefek albo kotka etc. *FalZioł* IV 3b; *MurzNT* 78v; A ták ktorákolwiek żyłę s tych otworzyłz/ iednáki pożytek vczyni: á wízákże/ w tych rzeczach/ człowiek niebiegły/ lepśzą náukę z pińmá niźśzszego poymie. *SienLek* 35.

»[z czego] poznanie pojąć« = *poznać* (1): A toć są prawdziwe kfięgi [!] z ktorych y naproftszy poznanie páná Bogá łácnó poiąć może. *BibRadz* I 1v *margin*.

»przykład pojąć [od czego (żywotne)]« (1): Ták teź y Szkutnik przykład bez pochyby/ Poiął od pławney y od wodney ryby *KlonFlis* E3v.

»pojąć [co] na umyśle« = *obmyślić, wymyślić coś; concipere (in animo)* *Mącz* (2): Concipere aliquid in animo, Vmyślić co/ Poyać co ná vmyśle. *Mącz* 35d, 35d.

»[czego] wyrozumienie pojąć« = *zrozumieć* (1): Ktorych wzdám fłow yefficze dobrze wyrozumenye poyać mamy. *GliczKsiąż* M4.

Synonimy: **1.** *pochwycić, schwycić, uchwycić, ułapić, wziąć*; **2.** *zabrać*; **3.** *ułapić, ułowić, złowić*; **4.** *wziąć, zabrać*; **a.** *skraćć, ukraćć*; **6.** *poślubić*; **a.** *ożenić się*; **7.a.** *poznać, zrozumieć*; **b.** *nauczyć się, zrozumieć*; **c.** *zapamiętać*.

Formacje współrdzenne cf JAĆ.

Cf POJĘCIE, POJĘTY